

Олена ДЕНИСЕВИЧ,
orcid.org/0000-0002-5419-5953

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики
Державного університету «Житомирська політехніка»
(Житомир, Україна) o.denysevyuch@gmail.com

УСНА ІСТОРІЯ ЯК ЗАСІБ РЕКОНСТРУКЦІЇ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ПОЛЯКІВ ЖИТОМИРЩИНИ¹

Усна історія стає провідним методом у гуманітарних науках, оскільки вона дає багатий емпіричний матеріал для досліджень вченим із різних галузей наукового знання. Такого роду опитування стали цінними з боку мовознавчих досліджень, оскільки вони спонукають опитуваних звернутись до їхньої історичної та культурної пам'яті та вивести з глибин свідомості важливі концепти, що сформували світогляд та ціннісну й мовну картину світу респондентів. Житомирщина є регіоном України, де проживає найбільша кількість поляків, тому цікаво з наукового погляду простежити, як національна меншість змогла зберегти свої культурні та мовні традиції впродовж історії ХХ століття.

Мета дослідження – реалізувати спробу застосування методу усної історії у мовознавчому дослідженні для реконструкції мовної картини світу поляків Житомирщини.

У статті подано результати досліджень, отриманих за допомогою методу усної історії. До інтерв'ювання залучено 25 осіб польського походження, що проживають на території Житомирщини. У статті описано метод усної історії як ефективний метод соціогуманітарного знання. Виокремлено важливі культурні концепти, що формують фрагмент мовної картини світу поляка Житомирщини. Це, зокрема, ім'я та польськомовне виховання. Помічено фонетичні особливості вимови поляками Житомирщини [ц] замість [ч'], [с] замість [ш']. Одним із способів збереження польської мови стало видання релігійної літератури в українській транскрипції. Знайдено такі унікальні фразеологізми: “tak daleko, że 7 беретow rzucić”; “postawiono, poproszono”; “co Pan zrobił, to sam sobie”; “cholera jasna”; “wszystko jedno”; “bądźcie zdrowe, grajcie marsz”; “koso, krzywo, aby żywo”, притаманні полякам цього регіону. Перспективу подальших досліджень становить вивчення інших аспектів мовної картини світу поляків Житомирщини, що виявляються у традиціях святкування та харчування.

Ключові слова: усна історія, мовна картина світу, історична пам'ять, польська мова, ментальність, ім'я.

Olena DENYSEVYCH,
orcid.org/0000-0002-5419-5953

Phd in Philology,
Assistant Professor at the Department of Theoretical and Applied Linguistic
Zhytomyr Polytechnic State University
(Zhytomyr, Ukraine) o.denysevyuch@gmail.com

ORAL HISTORY AS A MEANS OF RECONSTRUCTION OF THE LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD OF POLISH OF ZHYTOMYR REGION

Oral history is becoming a leading method in the humanities, as it provides rich empirical material for research by scientists from various fields of scientific knowledge. This kind of survey has also become valuable in linguistic research, as it encourages the respondent to turn to his historical and cultural memory and bring out of the depths of consciousness important concepts that formed the worldview, value and language picture of the respondents.

Zhytomyr area is the region of Ukraine where the largest number of Polish live, so it is interesting from a scientific point of view to trace how the national minority was able to preserve its cultural and linguistic traditions throughout the history of the twentieth century.

The aim of the study was to implement an attempt to apply the method of oral history in linguistic research in order to reconstruct the language picture of the world of Polish in the Zhytomyr region.

The article presents the results of research obtained using the method of oral history. 25 people of Polish origin living in the Zhytomyr region were involved in the interview. The article describes the method of oral history as an effective method of socio-humanitarian knowledge. Important cultural concepts that form a fragment of the language picture of

---

¹ Praca powstała w ramach Stypendium im. Konstytucji 3 Maja Fundacji Wolność i Demokracja w roku 2021. Stypendium Naukowe jest realizowane w ramach projektu „Spotkania Klubu Galicyjskiego. Jaremcze 2021” wspieranego ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach konkursu Polonia i Polacy za Granicą 2021.

the world of the Polish of Zhytomyr region are singled out. This is first of all a name and a Polish language. The phonetic peculiarities of the pronunciation of [ts] instead of soft [ch], [s] instead of [sh] were noticed by the Polish of Zhytomyr region. One of the ways to preserve the Polish language was to publish religious literature in Ukrainian transcription. Unique phraseologies were found: so far that you can throw 7 hats (remote); go heels over head; and that's it; do as you would be done by; it up to you; does not care; be healthy, play march; those are typical for Polish in this region.

The prospect of further research is to study other aspects of the language picture of the world of Polish in the Zhytomyr region, which are manifested in the traditions of celebration and food.

Key words: oral history, language picture of the world, historical memory, Polish language, mentality, name.

Постановка проблеми. Дедалі помітнішою стає універсализація гуманітарного знання, що особливо відчувається в тих його сегментах, котрі для власної реалізації обирають історичне тло. Зокрема, ідеться про історію, етнографію, краєзнавство, етнологію, соціологію, а також про мовознавство. Споріднена природа зумовила певну схожість понятійного апарату цих дисциплін. Попри розгалужену систему методів та методик, які використовуються у рамках цих наук, слід виділити один спільний метод дослідження – **усні опитування**. Саме цей аспект багато в чому зумовлює взаємозв'язки гуманітарних студій та дисциплін у сучасній системі гуманітарного знання. Так, на тлі розвитку соціальної історії значної популярності набула історична антропологія, що об'єднала у собі відразу декілька напрямів історичних досліджень, а саме: мікроісторію, локальну історію, історію «знизу», історію ментальностей, нову культурну історію, міську історію, історію сім'ї тощо. Така розмаїтість зумовлена попитом на вивчення та реконструкцію малодосліджених аспектів історичного минулого (Нагайко, 2010: 160).

Потреба пізнання і розуміння індивідуального досвіду людини як головної дійової особи історії логічно призвела до переорієнтації дослідницьких стратегій. Так званий **антропологічний поворот** в історичних студіях означав зростання дослідницької уваги до звичайних людей (окремих індивідів та груп), їх повсякденного життя. Це дозволило побачити багатоманітність людського досвіду різних історичних подій, показати неоднозначність історичних інтерпретацій (Кісь, 2015: 212). Зазначимо, що антропоцентричний підхід став домінантним у лінгвістиці. Це засвідчує поява і розвиток таких галузей лінгвістики, як психолінгвістика, соціолінгвістика, етнолінгвістика, когнітивна лінгвістика тощо.

Однак досі не втрачає актуальності вивчення **історичної пам'яті (індивідуальної та колективної)**, тобто того, як окремі люди та групи пояснюють, раціоналізують, виокремлюють смисли у своєму прожитому минулому, як вибудовують свої ідентичності на основі власного історичного досвіду (Кісь, 2015: 216).

Виступаючи одночасно як методологія і як окрема дисципліна, усна історія забезпечила міжпредметний зв'язок між багатьма науковими напрямками. З'ясування місця, ролі та значення усної історії у системі інших гуманітарних дисциплін на сучасному етапі є важливим завданням для дослідників, які професійно займаються усними історичними дослідженнями. Проте вся очевидність того, що інтерпретація усного нарративу давно виступає засобом самореалізації численних наукових напрямів, дає поле для аналізу та подальшого усвідомлення значення усних історій як повноцінного емпіричного матеріалу, а також усної історії як міждисциплінарної галузі знань (Нагайко, 2010: 169).

На думку О. Брициної, найдоцільнішими видаються **антропоцентричні методик**, які дозволяють розглядати явища зсередини, а не в перспективі погляду ззовні. Це дозволить вивчити людину як носія традицій та її духовний світ, а не самі лише історичні реалії та факти. Саме історію свідомості народу, його оцінки, негачії та преференції, його ідеали та прагнення розкривають суперечливі, часом неповні, неточні чи наївні описи, які створюють мозаїку народного світорозуміння і його інтерпретації вітчизняної історії (Брицина, 2010: 135).

У нашому дослідженні розглядаємо спробу застосування методу усної історії з метою збору емпіричного матеріалу для лінгвістичного дослідження. Ми прагнемо через звернення до історичної та культурної пам'яті опитуваних реконструювати їхню мовну картину світу. У цьому дослідженні нам важливо не відтворювати історичні факти на основі усної історії, а зафіксувати рівень усвідомлення цієї історії самими учасниками. Цікаво простежити, як «індивідуальне сприйняття подій власного життя вливається в русло загальнонародної історії» (Брицина, 2010: 135).

Внаслідок домінування марксистсько-ленінської доктрини у висвітленні історичного минулого, а також наявної цензури виключеними з поля зору вітчизняних науковців виявилися проблеми, пов'язані з антропологічним виміром історичних досліджень. Людина як індивід в історії розглядалася лише на прикладі визначних постатей,

а пересічні громадяни, як правило, не потрапляли в об'єктив історика (Нагайко, 2010: 167). Актуальність нашого дослідження полягає у тому, щоб поглянути на пережиті історичні події крізь призму історії людини як безпосереднього учасника цих подій та простежити, як на тлі того історичного радянського минулого зберігались та культивувались традиції та мова поляків як національної меншини Житомирщини. Усна історія є водночас найдавнішим спогадом історичного дослідження, що передувало писемності, і одним з найсучасніших методів, починаючи із записів на аудіоплівку у 1940-х та до цифрових технологій XXI століття (Oral History Association). Надзвичайно актуальним є застосування цього методу, оскільки важливо зберегти історичну пам'ять про ті події минулого, які не мають достатнього рівня документації. Цей метод допоможе розкрити «білі плями» в історії та зафіксувати мовну та культурну спадщину носіїв мови.

Аналіз досліджень. Дослідження багатьох аспектів мовної картини світу представлені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема Б. Серебряннікова, Н. Арутюнової, К. Леві-Стросса, Є. Бартмінського. Культурну ідентичність та етнічні стереотипи вивчали В. Красних, О. Кубрякова, В. Телія, А. Станкевич та ін. Опис фрагментів національно-мовних картин в аспекті специфіки етнічної свідомості розкритий в роботах Г. Арукушина, Л. Лисиченко, І. Голубовської, В. Конобродської, Г. Гримашевич та ін. Метод усної історії в етнолінгвістичних дослідженнях застосовували Н. Юхименко, В. Подрига, С. Зубер.

Застосування та теоретичне обґрунтування методу усної історії у різних її аспектах розкривається у працях таких вчених: О. Кісь, Г. Грінченко, Т. Пастушенко, Т. Нагайка, О. Брициної та багатьох інших. Науковий доробок західних дослідників дозволяє говорити про потужний потенціал усної історичних студій і визначати усну історію як окремих напрям історичної науки, що має зайняти окреме й повноцінне місце у системі історико-гуманітарних студій (Нагайко, 2010: 166).

Визнання унікальності і самоцінності людського досвіду означає необхідність інтерв'ювання безпосередніх учасників подій минулого. Це відкриває якісно нові можливості для історичних реконструкцій. Таке інтерв'ювання дало поштовх для бурхливого розвитку нової ділянки історичної науки – усної історії (від англ. “oral history”) (Кісь, 2015: 212).

Конструювання пам'яті про інших та усвідомлення власного місця в інокультурному середовищі неможливо достеменно визначити без запису усних свідчень, які обов'язково доповнюються

іншими матеріалами. Унікальність спогадів про контакти з представниками різних національностей допомагає в подальшому поглибити їх і розвинути об'єктивне бачення спільного минулого, яке закладене в індивідуальному сприйнятті людьми один одного у приватних та публічних комунікаціях (Лукачук, 2016).

Мета дослідження – спроба застосування методу усної історії у мовознавчому дослідженні для реконструкції мовної картини світу поляків Житомирщини.

Виклад основного матеріалу. Під мовною картиною світу розуміємо результат духовної активності народу, втілений у словесних засобах мови; сукупність уявлень про світ, усвідомлення себе у світі, що фіксуються у значеннях слів, фразеологізмів; вербальне вираження семантики мови.

Усна історія за останні пів століття свого еволюціонування виокремилась у самостійну дослідницьку дисципліну, яку характеризує направленість на роботу з джерелами усного походження (інтерв'ю, спогади, розповіді очевидців історичних подій). Розвиток писемності у цивілізованих суспільствах зумовив поступовий відхід від усної традиції передачі історичних знань, змінивши його письмовою фіксацією. З огляду на цей факт виникла полеміка щодо ролі та місця усних джерел (Нагайко, 2010: 160).

Більшість науковців вважає цей метод міждисциплінарним. Якщо на попередніх етапах усна історія активно обстоювала своє право називатися самостійною дисципліною, то у 1990-х рр. з'явилася тенденція до визнання її міждисциплінарного характеру. Справді, методи і матеріали усної історії активно використовують різні суспільно-гуманітарні науки (соціологія, історія, етнологія, культурологія, антропологія, фольклористика, лінгвістика, психологія, краєзнавство та ін.), хоча техніки проведення інтерв'ю, форми використання й методи аналізу розповідей різняться (Кісь, 2015: 214).

Сучасне застосування методу усної історії не має на меті прямої реконструкції подій на основі свідчень очевидців. Нині панує розуміння усної історії як такої, що говорить нам не так про факти, як про їхнє значення. Усні джерела повідомляють нам не лише про те, що люди вчинили, а й про те, що вони хотіли вчинити, що, як їм здається, вони насправді вчинили, що вони зараз думають про те, що вчинили (Portelli, 1991: 48).

У нашому дослідженні об'єктом вивчення стали історії поляків як національної меншини, що проживає на території Житомирщини. На формування ментальності українських поляків суттєво впливали

такі фактори: тривалість спільного проживання, навчальної і трудової діяльності з українцями та росіянами; змішані шлюби, близькість мови і культури; інші чинники. Польська народна культура і ментальність в умовах українського культурного ландшафту зазнали відчутних «ін'єкцій» з боку домінуючих економічно та політично націй (росіяни, українці), серйозних впливів, які наклалися на базові цінності поляків. Саме тому культура та ментальність видозмінювалися (Калакура, 2007: 94).

Вибір респондентів для опитування. Виокремлюються 3 таких основних методи пошуку респондентів: приватний, інституційний та архівно-документальний. У нашому дослідженні ми вибрали найбільш розповсюджений «приватний» шлях пошуку респондентів, або ж «снігову кулю», коли перші інформанти (або й сам дослідник) допомагають знайти інших з кола своїх знайомих. Важливо також враховувати метод максимальної варіації, згідно з яким респонденти підбираються таким чином, щоб кожен випадок за можливості якомога більше відрізнявся від попереднього (Грінченко, 2007: 9–10).

Звісно, традиційна етнокультура поляків України, їх етнографічні та ментальні ознаки зазнали глибоких змін під впливом загальноцивілізаційних процесів, урбанізації, воєнних лихоліть, а також внаслідок так званих соціалістичних перетворень – сталінської політики нового курсу 1930-х років, насильницької колективізації, «культурної революції» та воєвничої атеїзації, масових репресій, депортацій, переселень, голодоморів, «стирання» відмінностей між містом і селом, асиміляційної політики «злиття націй» і зросійщення неросіян, формування « нової спільності – радянського народу » в часи брежнєвщини (Грінченко, 2007: 9–10).

Традиційна етнокультура поляків невіддільна від їх ментальності, тобто від національної та суспільної свідомості, етнічної вдачі, поведінки, способу світосприйняття, манери мислення і психології, темпераменту та характеру, традицій і звичаїв. Індивідуальна, групова, етнічна, національна та цивілізаційна ментальність — це душа народу, яка пронизує людину та виявляється в усіх сферах її повсякденності, вирізняє її з-поміж людей (Калакура, 2007: 93).

До опитування ми залучили 25 осіб. Така кількість респондентів вважається прийнятною для такого роду досліджень. Основним показником того, що дослідник опитав достатню кількість інформантів, прийнято вважати повторення інформації, на пошук якої спрямоване інтерв'ювання. Такий «поріг» («ефект насичення») спостеріга-

ється при різній кількості проведених інтерв'ю й може сягати як 20–30, так і кількох сотень усних історій залежно від конкретної мети та об'єму дослідження (Грінченко, 2007: 10).

Американський дослідник Брюс Берг зазначає, що найбільш вдалим є ті глибинні інтерв'ю, які фактично перетворились на монологи респондентів (Berg, p. 89). У нашому опитуванні були такі випадки.

З метою збору емпіричного матеріалу для виявлення культурних концептів та реконструкції мовної картини світу поляків ми застосовували метод усної історії. Під час інтерв'ювання респонденти відповідали на питання. Часто опитування ставало монологом-оповіддю.

Для відповіді на поставлені питання респондент звертався до своєї історичної та культурної пам'яті. Перше запитання стосувалося того, якими іменами називали дітей в родині. Найчастіше імена в родинах вибирали за календарем. Зокрема, дитині давали ім'я святого, якого шанували у день, коли народжувалась дитина. Крім того, деякі імена були популярними у селі чи в родині. У таблиці представлені імена членів родин з приблизним часом їх народження.

Можемо простежити, як вже з 50-х років змінюються імена Людмила, Валентина, Олена, Анна та подібні. На основі проведеного дослідження популярними жіночими польськими іменами Житомирщини можемо назвати ім'я *Ядвіга*, *Антоніна*, *Яніна*, *Віцентина*, а чоловічими – *Йосип*, *Антон*, *Іван*, *Броніслав*, *Франц*.

Однак слід зауважити, що, як показало дослідження, відбувалась асиміляція польського населення з радянськими громадянами УРСР. З 60-х років ХХ ст. до проголошення незалежності України були гоніння на Римсько-католицьку церкву. Зокрема, не дозволялося відвідувати костели. Ці події вплинули на характер називання новонароджених в польських родинах Житомирщини тих років.

Наступне питання в інтерв'юванні стосувалося того, чи розмовляли польською в родині. Якщо так, то необхідно було пригадати польські слова, що звучали в сім'ї з часів дитинства.

З 25 осіб польського походження 15 відповіли, що польською розмовляли в родині найчастіше старше покоління – бабуся або дідусь. 6 осіб не розмовляли і не чули польської мови від членів сім'ї. 3 особи відреагували, що найчастіше польською мовою звучала молитва, але нею не послуговувались у побуті.

Під час цього завдання в опитуванні особливо активно респонденти задіювали процеси мисленевого пошуку під час вибору потрібних слів з тих,

Таблиця 1

Роки	Жіночі імена	Чоловічі імена
1880-ті рр. XIX ст.	Павліна, Марцеліна, Фелікса, Текля	Ян, Францішек, Адольф
1890-ті рр. XIX ст.	Анеля	Фелікс, Адам
1900-ті рр. XX ст.	Феломіна, Цецилія, Віцентина, Альбіна, Петронеля, Антоніна, Розалія, Стефанія	Франц (3), Йосип (3), Томаш, Рафал, Антон, Станіслав, Михаїл
1910-ті рр. XX ст.	Каміла, Розалія, Деонізія, Леоніда, Людвіня, Яніна, Рафаліна, Анна, Михайлина, Станіслава, Францішка, Генефа	Антон (2), Іван (2), Броніслав, Леонгій, Вікентій, Гвідон, Казимир, Марцелій
1920-ті рр. XX ст.	Анеля (3), Яніна (3), Марія (2), Агата, Євдокія, Віцентина (2), Євдокія, Юзефа, Валентина, Францішка	Ян (2), Франц (2), Казимир (2), Броніслав (2), Тадеуш, Людвік, Іван, Антон, Пьотр
1930-ті рр. XX ст.	Ядвіга (3), Леокадія, Фелікса, Галина, Рафаліна, Юлія, Марія	Павел (2), Кароль, Микола, Фабіян, Іван, Йосип, Віктор
1940-ті рр. XX ст.	Валентина (3), Віцентина, Ян, Антоніна, Марія, Габреля, Ганна, Ядвіга, Анеля, Казиміра, Гелена, Розалія, Емілія	Станіслав (2), Юліан, Броніслав, Казимир, Андрій, Юрій, Микола
1950-ті рр. XX ст.	Леокадія (3), Станіслава 3, Юлія (2), Поліна (2), Людмила (2), Валентина (2), Антоніна, Зоф'я, Емілія, Розалія, Зинаїда, Ада, Броніслава, Генефа	Броніслав (2), Альбін, Владислав, Йосип, Станіслав, Зигмонт
1960-ті рр. XX ст.	Валентина (2), Регіна (2), Людмила (2), Антоніна, Ядвіга, Галина, Тетяна	Володимир, Григорій, Геннадій
1970-ті рр. XX ст.	Антоніна, Олена (2), Анжела	
1980-ті рр. XX ст.	Анна (3), Олена (2), Наталя, Тетяна	Микола
1990-ті рр. XX ст.	Катерина, Анна	Євгеній

що наявні у пам'яті. На запитання про те, які польські слова вживалися у побуті, часто респонденти не могли відповісти. Серед названих слів засвідчуємо регіональні особливості вимови. Наприклад, польське слово “*ciacho*” вимовляли як «ціхо», “*ciocia*” – «цьоця» (назвали троє опитаних), “*babcia*” – «бабця», “*dziadek*” – «дзідзьо». Серед невеликого переліку названих слів можемо виокремити слова на позначення одягу: *kamizelka* (2), *sukienka*, *koszula*; кухонного приладдя: *patelnia* (6), *obrus* (3), *słoik*, *garnek* (гарнік), *cerata*, *butelka*, *filizanka*, *truskawka*; слова на позначення членів сім'ї: *ciocia* 3, *babcia*, *dziadek*; окремо слово *wczorajszy*. До етикетних слів ми відносимо такі слова: *Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus*, *dziękuję* (2), *dobranoc*.

Особливістю польської вимови Житомирщини є вимова [ц] замість [ч], [с] замість [ш']. Також респонденти говорили, притаманним було «пшекання», що означало говорити ніби польською, додаючи префікс *prze-* до українських слів.

Ще однією мовною особливістю регіону є записування польських молитов українськими літерами. На початку 90-х рр. навіть видавалися молитовники та катехізиси польською мовою в українській транскрипції.

Цікавою знахідкою стали такі приказки: *tak daleko, że 7 беретow rzucic; postawiono, poproszono; co Pan zrobil, to sam sobie; cholera jasna; wszystko*

jedno; bądźcie zdrowe, grajcie marsz; koso, krzywo, aby żywo. Ці приказки найчастіше мали місцеве значення, вживались у певному селі або родині та були результатом мовної творчості.

Серед опитаних 12% складають ті респонденти, у родинях яких мова та традиції не збереглися. 24% опитаних запевняли, що батьки, бабусі та дідусі добре говорили польською та читали польську літературу. 64% респондентів молились польською мовою, іноді не розуміючи значення слів. Більше мову зберегли поляки, що проживали у Житомирі. Польську мову не можна назвати визначальною для оцінки самозбереження етнокультури та ментальності (Калакура 2007: 97). Цей факт також засвідчує дослідження польського вченого Й. Рігера, який помітив, що в селах на Житомирщині польську не розуміють.

На основі досліджень польських, українських, російських та інших істориків, етнологів, етнографів, психологів, а також власних спостережень та аналітики можемо стверджувати, що на формування ментальності поляків, утвердження їх стабільної психоструктури, самодостатнього архетипу сприятливо впливали не лише конкретні історичні обставини, але й природа, її багатства, родючі землі, водні та лісові ресурси, порівняно м'який континентальний клімат, характер трудової діяльності (Калакура, 2007).

Останнім часом дослідження з усної історії стають дедалі популярнішими в українських соціально-гуманітарних студіях. Про це свідчать цікаві розробки й певні здобутки вітчизняних науковців у фіксації та документуванні різноманітних усних історичних свідчень, оповідей чи автобіографічних нарацій, їх інтерпретації й аналізі, атрибуції та публікації. Застосування методу усної історії у дослідженні замовчуваних та суперечливих питань, пов'язаних із травматичними подіями національної історії, дозволило скоригувати традиційні погляди на певні історичні проблеми, доповнити наявні дані щодо відомих макроісторичних масових процесів чи певною мірою заповнити «білі плями», особливо щодо недавнього радянського минулого (Грінченко, 2007: 4).

Висновок. Попри асиміляційні процеси та довготривале проживання в хоч і близькому, але чужому етнічному соціумі, завдяки своїм антропологічним, культурним та ментальним властивостям, високому рівню національної та релігійної свідомості, поляки зуміли зберегти свою етнічну самобутність та духовний світ.

Збереження етнічної ідентичності, консервація основних культурних цінностей поляків, що проживали та проживають на території сучасної

Житомирщини, було ускладнене політичними та історичними причинами. Однак проведене дослідження показує, що вже ж такі традиції збереглись. Поляки мають особливі та диференційні риси, що проявляються як у мові, так і у традиціях. Дослідження з виокремлення антропологічних вподобань імен, активних у вжитку серед поляків Житомирщини, виявило, що з 60-х рр. ХХ ст. характер називання змінився. До 50–60-х рр. ім'я свідчило про національну приналежність більше, ніж з часів укріплення радянської влади в Україні. Надаючи ім'я, батьки не хотіли показувати свою національну приналежність і відрізнятись від інших. З цього часу простежуємо згасання польських традицій у сім'ї. Серед польських слів, що респонденти виокремлювали зі свого ментального лексикону, найчастіше були слова, які ми можемо віднести до побутової лексики. Названі фразеологічні одиниці мають важливий культурний та семантичний зміст та описують мовну картину світу поляків Житомирщини. Ми засвідчили фонетичні особливості вимови польських слів поляками регіону.

Перспективу подальших досліджень становить розширення кола опитуваних та переліку питань для представлення особливостей мовного та культурного життя поляків регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брицина О. ХХ століття в усній історії українців (нотатки до питання про історизм фольклору). *У пошуках власного голосу: усна історія як теорія, метод, джерело*. Харків : ПП «ТОРГСІН ПЛЮС», 2010. С. 135–144.
2. Грінченко Г.Г. Усна історія: методичні рекомендації з організації дослідження : посібник для студентів і аспірантів. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2007. 28 с.
3. Калакура О. Мовно-культурний розвиток сучасної польської меншини в Україні. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2007. Вип. 34. С. 238–253.
4. Калакура О.Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. Київ : Знання України, 2007. 508 с.
5. Кісь О. Усна історія: концептуальні засади. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Серія «Історія»*. Вип. 2. Ч. 3. 2015. С. 212–220.
6. Лукачук О. Усна історія та гуманітаристика: з досвіду діяльності Української асоціації усної історії. URL: <https://oralhistory.com.ua/novini/akadem-zhittya/usna-istoriia-tagumanitarystyka.html>.
7. Нагайко Т. Усна історія: міждисциплінарний діалог гуманітарних студій. *У пошуках власного голосу: усна історія як теорія, метод, джерело* : збірник наукових статей / за ред. Г. Грінченко, Н. Ханенко-Фрізен. Харків : ПП «ТОРГСІН ПЛЮС», 2010. С. 160–170.
8. Пастушенко Т.В. До створення української асоціації усної історії. *Український історичний журнал*. 2007. № 3. С. 230–235.
9. Berg B.L. *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. 5th ed. California State University, 2004. 384 p.
10. Kessler Harries A. Introduction. *Envelops of sound: the arts of oral history*. ed. by Ronald J. Grele. Chicago : Precedent, 1991. P.1–9.
11. Oral History Association. URL: <http://omega.dickinson.edu/organizations/oha/>.
12. Portelli A. What Makes Oral History Different? The Death of Luigi Trastulli, and Other Stories. *Form and Meaning in Oral History*. New York : State University of New York Press, 1991. P. 45–58.
13. Riger J. Polska rzeczywistość językowa na Ukrainie. *Kresy – pojęcie i rzeczywistość. Zbiór studiów*. Warszawa, 1997. S. 193–206.

REFERENCES

1. Brytsyna O. XX stolittia v usnii istorii ukrainsiv (notatky do pytannia pro istoryzm folkloru). [XX century in the oral history of Ukrainians (notes on the historicism of folklore)] *U poshukakh vlasnoho holosu: usna istoriia yak teoriia, metod, dzherelo*. Kharkiv : PP "TORHSIN Plus", 2010. P. 135–144 [In Ukrainian].

2. Hrinchenko H. H. Usna istoriia: metodychni rekomendatsii z orhanizatsii dosildzhennia: dlia studentiv i aspirantiv [Oral history: guidelines for organizing the study: for students and graduate students]. Kh. : Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V. N. Karazina, 2007. 28 p. [In Ukrainian].
3. Kalakura O. Movno-kulturnyi rozvytok suchasnoi polskoi menshyny v Ukraini [Linguistic and cultural development of the modern Polish minority in Ukraine]. Naukovi zapysky [Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy]. 2007. Vyp. 34. P. 238–253. [In Ukrainian].
4. Kalakura O. Ya. Poliaky v etnopolitychnykh protsesakh na zemliakh Ukrainy u KhKh stolitti [Polish in ethnopolitical processes in the lands of Ukraine in the twentieth century]. K.: Znannia Ukrainy, 2007. 508 p. [In Ukrainian].
5. Kis O. Usna istoriia: kontseptualni zasady [Oral history: conceptual principles]. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. V. Hnatiuka. Serii: "Istoriia". Vyp. 2. Ch. 3. 2015. P. 212–220. [In Ukrainian].
6. Lukachuk O. Usna istoriia ta humanitarystyka: z dosvidu diialnosti Ukrainskoi asotsiatsii usnoi istorii [Oral history and humanities: from the experience of the Ukrainian Association of Oral History]. URL: <https://oralhistory.com.ua/novini/akadem-zhittya/usna-istoriia-tagumanita-rystyka>. Html [In Ukrainian].
7. Nahaiko T. Usna istoriia: mizhdystyplinarnyi dialoh humanitarnykh studii [Oral history: interdisciplinary dialogue of humanities studies]. U poshukakh vlasnoho holosu: usna istoriia yak teoriia, metod, dzherelo. Zb. nauk. st. / Za red. H. Hrinchenko, N. Khanenko-Frizen. Kharkiv : PP „TORHSIN PLIuS”, 2010. P. 160–170. [In Ukrainian].
8. Pastushenko T. V. Do stvorennia ukraïnskoi asotsiatsii usnoi istorii. Ukraïnskyi istorychnyi zhurnal [Before the creation of the Ukrainian Association of Oral History]. 2007. № 3. P. 230–235. [In Ukrainian].
9. Berg B. L. Qualitative Research Methods for the Social Sciences. 5th ed. California State University, 2004. 384 p. [In English].
10. Kessler Harries A. Introduction. Envelops of sound: the arts of oral history. ed. by Ronald J. Grele. Chicago: Precedent, 1991. P. 1-9 [In English].
11. Oral History Association. URL: <http://omega.dickinson.edu/organizations/oha/>.
12. Portelli A. What Makes Oral History Different? The Death of Luigi Trastulli, and Other Stories. Form and Meaning in Oral History. New York: State University of New York Press, 1991. P. 45–58 [In English].
13. Riger J. Polska rzeczywistość językowa na Ukrainie [Polish language reality in Ukraine]. *Kresy – pojęcie i rzeczywistość*. Zbiór studiów. Warszawa, 1997. S. 193–206 [In Polish].